

Cumhuriyet Dönemi Sağlık Problemlerinin Belirlenmesi ve Çözümlemesinde Türk Milli Tıp Kongreleri'nin Önemi

The Importance of "Turkish National Medical Congresses" in the Identification and Analysis of Health Problems in the Republican Period

Hülya ÖZTÜRK,^a
Nilüfer DEMİRİSOY^a

^aTıp Tarihi ve Etik AD,
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Tıp Fakültesi,
Eskişehir

Received: 12.04.2018
Received in revised form: 25.04.2018
Accepted: 25.04.2018
Available online: 25.10.2018

Correspondence:
Hülya ÖZTÜRK
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Tıp Fakültesi,
Tıp Tarihi ve Etik AD, Eskişehir,
TÜRKİYE/TURKEY
hulyaozturk33b@hotmail.com

ÖZET Yeni kurulan Türk Devleti; sağlık alanındaki problemlerle baş edebilmek, ülkenin geçirdiği zor ve çetin günlerde var olan sağlık problemlerini çözmek, halkın ve askerinin sağlığını korumak ve bununla ilgili politikalar geliştirmek amacıyla 1925 yılından başlayarak Sağlık Bakanlığı ve Türkiye Tıp Akademisi'nin çabalarıyla düzenli olarak iki yılda bir kez ya da zaman zaman üç-dört yıl arayla 20 Milli Tıp Kongreleri düzenlemiştir. Bu çalışmada, Türkiye Tıp Akademisinin, "Halka sağlık açısından faydalı olmak" amacıyla Cumhuriyetin ilanından sonra yeniden organize olarak, halka daha iyi hizmet vermek için düzenlediği 20 Milli Tıp Kongresi değerlendirilmiştir. Bu çalışmaya temel kaynak olarak TBMM meclis tutanakları, zabıt cerideleri, meclise ait albümler, seçilmiş bazı günlük gazeteler ve Resmi Gazete dikkate alınmıştır. Hekimlerin görüşlerinin kongrelerde dikkate alındığı, kongre başkanlarının mutlaka dönemin Sağlık Bakanı olduğu, döneme ait sağlık problemleri örneğin; sıtma, kolera vb. bulaşıcı hastalıklar, çocuk ve anne sağlığını iyileştirme, suların ıslahı kongrelerin içeriğini oluşturmuş ve kongreler doğrultusunda dönemin sağlık mevzuatına yön verildiği gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet dönemi; tıp kongreleri; sağlık mevzuatı

ABSTRACT The newly established Turkish state has arranged 20 national medical congresses, convened regularly once every two years, or occasionally with intervals of three to four years as of 1925, with the efforts of the Ministry of Health and Turkish Medical Academy, in order to cope with the problems in the field of health, to solve the existing health problems, to protect the health of the people and the soldiers and to develop policies related to them in the difficult and troublesome times that the country had. In the present study, 20 national medical congresses were evaluated, arranged by Turkish Medical Academy with the purpose of "giving better health service for public" by being reorganized after the proclamation of the republic. The parliamentary minutes of Grand National Assembly of Turkey, proceedings diaries, albums of the assembly, some selected daily newspapers and official gazette were considered as the main references for this study. It was observed that physicians' opinions were taken into consideration in the congresses, that the Minister of Health of current year was definitely the president of congress, that the health problems of the period, including infectious diseases such as malaria, cholera, etc, healing child and maternal health, water treatment, constituted the theme of the congresses, and that health legislation of the current period was directed in the direction of decisions from congresses.

Keywords: Republican period; medical congresses; health legislation

Yeni Türk Devleti, 23 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Barış Anlaşması'nı imzalayarak ülkenin tekrar tam bağımsızlığa kavuşmasını sağlamıştır. Yeni Türk Devleti'nin öncelikli konuları arasında; ülkenin sağlık problemlerini çözmek, nüfusu sağlıklı nesillerle geleceğe ve ülkesine yararlı bireyler olarak ülkeyi yapılandırmak gibi önemli sağlık politikaları ilk sırada yer almakta idi. Bu amaçla, Kurtuluş Savaşı'nın sürdüğü yıllarda Sıhhat ve İçtima-i Muavenet Vekâleti (Sağlık Bakanlığı) 2 Mayıs 1920 tari-

hinde kurulmuştur. İlerleyen tarihlerde Mustafa Kemal, 1 Mart 1922 tarihli meclis olağan toplantısında şu konuşmayı yapmıştır; “Milletimizi, asayışı tam hâlinde yaşatmak nuhbei amelimiz olduğu için onun sıhhatine itina etmek ve vesaiti mevcudemiz nispetinde toplumsal acıya çaresiz olmak da hükümetimizin genel görevlerindedir.” diyerek konuya verdiği önemi anlatmıştır.¹

Bakanlığa ait düzenli kayıtların olmadığı bu dönemde; sağlık ile ilgili yasalar çıkarmak, cephe- den gelen yaralılarla ilgilenmek, iç ve dış göçmenleri yerleştirme işlemlerini gerçekleştirmek bakanlığın temel işlevi olmuştur.² Yeni devletin, ilk bakanlık görevini Adnan Adıvar üstlenmiştir.³

1923 yılına gelindiğinde ise Sağlık Bakanlığına dönemin başbakanı İsmet İnönü tarafından Refik Saydam atanmıştır. Bu tarihten itibaren 12 yıl, 7 ay Sağlık Bakanlığını Refik Saydam sürdürmüştür.⁴ Refik Saydam, ülkedeki sağlık problemlerini gide- rebilmek için bir program izlemiştir. Bu programın esasını; bulaşıcı ve salgın hastalıkla mücadele etmek, sağlıkla ilgili yasa, tüzük, yönetmelikleri hazırlamak, numune hastaneleri, sanator- yular, dispanserler açmak, özel idarelere bağlı hastaneleri numune hastanelerine dönüştürmek, yayın çalış- malarına önem vermek, diğer sağlık kuruluşlarına yol gösterip yardım etmek, göçmenler için sağlıklı ortamlar yaratmak, sosyal yardım kuruluşları ile yakın ilişkiler kurmak gibi gündem maddeleri oluş- turmaktadır.⁵

Sayılan tüm bu amaçlara ulaşabilmek için so- runların yerinde ve çok katımlı çözülmesi, istişare edilmesi gerekmekte idi. Bu doğrultuda dönemin sağlık problemleriyle baş edebilme, ülkenin geçirdiği zor ve çetin günlerde var olan sağlık problemlerini çözmek, halkın ve askerinin sağlığını korumak ve bununla ilgili politikalar geliştirmek amacıyla Milli Bir Tıp Kongreleri düzenlenmiştir.⁶ 1925-1968 yılları arasında düzenlenen bu kongrelerde, dönemin problemlerine göre gündem oluşturulmuş ve düzenlenen bu kongrelerde görüşülmüştür.⁷ Ülkenin sağlık gündemindeki problemlerin çözümü için büyük bir adım olan bu kongreler, dönemin sağlık durumunu ortaya koymasından dolayı büyük önem taşımaktadır.

AMAÇ

Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet’in ilk yıllarında cephe ve cephe gerisindeki problemlerle karşı karşıya kalan yeni Türk Devleti ve Sıhhat ve İç- tima-i Muavenet Vekâleti, bu durumla mücadele edebilmek amacıyla bir dizi önlem almıştır. Bakanlık; problemlere çözüm önerileri oluşturabil- mek, bunları uygulayabilmek amacıyla 1925 yılından başlayarak Tıp kongreleri düzenlemeye başlamıştır. Sağlıklı nesiller yetiştirmeyi amaçla- yan, yeniden ayağa kalkma çabasında olan Sağlık bakanlığı ve Türkiye Tıp Akademisi ortak çalış- maları ile ilk toplandığı yıldan itibaren benzer amaç ve coşkuyla düzenli olarak iki yılda bir kez ya da zaman zaman üç dört yıl arayla 20 kongre toplantısı düzenlenmiştir.

Kongrelerin konuları; odaklandıkları problemleri anlamak, geçmişten bu yana ülkemizin sağ- lık profilini çıkarabilmek için araştırmacılara büyük bir yol haritası çizmektedir.

Bu çalışmada, 1925-1968 yılları arasında top- lanan bu kongrelerin Cumhuriyet’in ilk kurulduğu yıllarda ve sonrasında bulaşıcı hastalıkların saptan- ması, koruyucu sağlık politikalarının halka ulaş- masını sağlayan Milli Tıp Kongreleri’nin sağlığın korunması ve geliştirilmesine yönelik çalışmalarının gözden geçirilmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Çalışmada, 148 yıllık bir geçmişe sahip (Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye’nin) Türkiye Tıp Akade- misi’nin, “Halka sağlık açısından faydalı olmak” amacıyla Cumhuriyet’in ilanının sonrasında yeni- den organize olarak, halka daha iyi hizmet vermek için düzenledikleri 20 Milli Tıp Kongresi esas alın- mış; konu, bu kongre içerikleri dikkate alınarak elde edilen veriler tartışılmıştır. Bir ve ikincil kaynaklar- dan elde edilen veriler, birbirleriyle ilişkilendirile- rek ilişkiyel tarama yöntemi benimsenmiştir.

Kaynakların elde edilmesi sırasında TBMM meclis tutanakları, zabıt cerideleri, meclise ait albüm TBMM arşivinden; dönemin seçilmiş bazı günlük gazeteleri ise Milli Kütüphane ve Anadolu Üniversitesi Kütüphanesi Mikro Film odasından,

Resmi Gazetelere ait kaynaklar ise TBMM arşivinden sağlanmıştır.

TÜRK MİLLİ TIP KONGRELERİ

İnsan sağlığının ekonomik-toplumsal öneminin anlaşılması ve bu yöndeki politikaların oluşturulması süreci Atatürk'ün başlıca istekleri içerisinde gösterilebilmektedir. Toplumun sağlığı için öngörülen köklü önlemler durmaksızın geliştirilmeli idi. M. Kemal Atatürk, yeni kurmayı planladığı devlet için nüfusun sadece sayısal bir nitelik taşımasını değil, bunun yanında üretici niteliklere sahip sağlıklı nesillerden oluşmasını istemekte idi. Bu yüzden memleketin sıhhatini korumak, nüfusu artırmak, bulaşıcı hastalıklardan kaynaklanan kayıpları önleyerek millet fertlerinin dinç, çalışmaya kabiliyetli kişiler olarak ihdas etmek bilincinde idi.⁸

2 Mayıs 1920 tarihinde Sıhhat ve İctima-i Muavenet Vekâletinin kuruluşundan 1950'li yılları aşan süreye kadar ülkenin sıhhatli olabilmesi için pek çok tedbir alınmış, ülkedeki başlıca bulaşıcı hastalıklar olan sıtma, kolera, veba, verem, trahom ile yoğun bir mücadeleye girilmiştir.⁹ Bu mücadelenin programı, Türkiye Tıp Akademisinin etkisiyle toplanan Türk Milli Tıp Kongreleri'nde çizilmiştir.

Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye adlı cemiyet 3 Mart 1867 tarihinde kurulmuştur. Daha sonraki dönemde Türkiye Tıp Akademisi adını alan cemiyet; ilk kurulduğu andan itibaren tıp eğitimini geliştirmek, bu amaçla tıp eğitim dilinin Türkçe'ye çevrilmesini sağlamak, sağlık teşkilatı olarak yeniden organize olabilmek, daha iyi sağlık hizmeti verebilmek amacıyla daha çok hekimi bir araya getirip sağlık sorunlarını ülke çapında belirleyebilmek ve tüm ülkeyi ilgilendirecek, kapsayacak bir politika belirlemek üstüne yoğunlaşmıştır.⁷ Bu amaçlar doğrultusunda toplanan Milli Tıp Kongreleri benzer ruh ile günümüzde düzenlenen ulusal tıp günleri gibi pek çok organizasyonla sürdürülmeye çalışılmaktadır. Aynı zamanda ülkenin bu politikalar ile kat edeceği yolların önemsendiği-belirlendiği-bilgi-alışverişlerinin yapıldığı, dönemin sorunlarına göre gündemlerin oluşturulduğu bu oluşumların sağlık alanına yaptığı katkılar oldukça açıktır.

BULGULAR

I. TÜRK MİLLİ TIP KONGRESİ

I. Türk Milli Tıp Kongresi, 1-3 Eylül 1925 tarihleri arasında Ankara'da toplanmıştır. Dönemin Cumhurbaşkanı M. Kemal Atatürk, Başbakanı İsmet İnönü, Sağlık Bakanı ise Refik Saydam'dır.¹⁰ Toplanma yeri TBMM binası/Ankara'dır.¹¹ Kongreye ağırlıklı olarak İstanbul ve Ankara'dan katılım olsa da yurdun dört bir yanından ikisi kadın 592 hekim katılmıştır.¹²

Akşam Gazetesi'nde ilk sayfada verilen haberde "Tıp Kongresi"nde başlığıyla Gazi Paşa'nın açılışta bulunduğu ve ilk kongre olduğu üzerinde durulmuş, kongreye gelen her tıbbiye mensubunun tıbbın müspet sahalarında önemli zatlar olduğu belirtilmiştir.¹¹

Kongrenin açılış konuşmasını İsmet İnönü yapmıştır.^{13,14} Sağlık Bakanı Refik Saydam yapmış olduğu konuşmasında, hekimlere, Misak-ı Tıbbi denilen üç esas görevi olduğunu hatırlatmıştır. Bu görevler;

1. *Türk tabibinin kendi hayatı ve mesleği ile örnek olması,*

2. *Türk tabibinin yalnız kendi hayatı ve işine bağlı kalmayarak, toplumsal alanda da halkın iyi ve sağlıklı yaşaması için gerekli kuralları anlatarak, ortalama ömrün uzatılması için iş gücünün artırılması, sağlık alanında ilerlemenin artırılması için tesirli bir rehber olması,*

3. *Türk tabibinin sadece şehir hayatına kapılmayarak hayırlı tesirlerin şehirden kasabalara özellikle köylere kadar yayılmasını sağlayacak köylünün de sağlıklı, üretken, medeni bir şekilde ilerlemesine ön ayak olması gerekliliği üzerinedir.*¹²

Kongrenin düzenlendiği tarih, dönem itibarıyla Kurtuluş Savaşı'ndan yeni çıkmış, savaş yı-kıntısı yaşayan bir devletin ayağa kalkma dönemine denk gelmektedir. Bulaşıcı hastalıkların yoğun, hastane ve sanatoryumların yetersiz olduğu bu dönemde kongrenin ana konusu, "Sıtma ve sıtma ile mücadeledir." Frengi, trahom, verem gibi hastalıklar ve bunlarla meşgul hekimlerin sunduğu raporlar I. Kongre'nin ana temaları içerisinde yer

almaktadır.^{12,15} Yine diğer önemli konular arasında toplum sağlığını koruma ve nüfus siyaseti gösterilebilmektedir. Milli nüfusun sayıca artması, keyfiyete göre değil ihtiyaca göre yeterli seviyede tutulması için tıbbın yardımına ihtiyaç olduğu vurgulanmış, bu doğrultuda çocuk nüfusa daha bir ehemmiyet verilmesi, hemşire-ebe gibi yardımcı personelin eğitilmesi-yetiştirilmesi, doktorların bu konuyla ilgili kursa tabi tutulmaları gibi önlemlerle çocuk ölümleri ve bunlardan korunma yolları aranması önerilmiştir.¹²

Kongre, Cumhuriyet Dönemi'nin ilk kongresi olup, Atatürk tarafından açılıştan öğlen oturumuna kadar takip edilmiştir. İkinci günü, Çankaya'da kongre adına kendini ziyaret eden bir heyeti karşılayan M. Kemal, günün kalan zamanında ise mecliste kongreye katılan tüm doktorlarla tanışarak onları tek tek kabul etmiştir.¹⁶

Kongrede alınan görüşler ve kararlar sonrasında sıtma ile mücadele arttırılmış, sıtma mücadele komisyonunun raporu ile durum çözümlenmeye çalışılmıştır. Hekimlerin sıtma enstitülerinde staj mecburiyetlerinin yanında aynı yıl "Sıtma Savaş Kanunu" (13 Mayıs 1926) ile Anadolu'daki su birikintileri ve bataklıkların kurutulması ile ilgili kararlar alınmıştır.^{17,18} "Sular Hakkında Kanunu" (28 Nisan 1926) ile içme sularının getirilmesi, dağıtılması ile şifalı suların kontrolünün ne şekilde olacağı belirlenmiştir.^{13,19}

II. TÜRK MİLLİ TIP KONGRESİ

II. Türk Milli Tıp Kongresi, 11-13 Eylül 1927 tarihleri arasında III. Yasama Dönemi'nde Ankara TBMM binasında düzenlenmiştir. Dönemin Başbakanı İsmet İnönü, Sağlık Bakanı ise Refik Saydam'dır.¹⁰ Bu kongrede ise o yılların salgın hastalığı olan trahom ve veremle mücadele tartışılmıştır. Bir ve ikinci kongre kitapları henüz harf inkılabı olmadığı için Osmanlıca'dır. Konular trahom ve verem gibi iki önemli bulaşıcı hastalık üzerinedir. Kongreye katılanların listesi yoktur. Kongrenin başında I. Kongre'nin toplumda sebep olduğu iyileşmelere değinilmiş, ardından dönemin sorun yaratan diğer konularına geçilmiştir. Kongre sonrasında sağlık siyasetine yansıyan durumlara bakıldığında, "İstanbul Verem Mücade-

lesi Cemiyeti" kurulmuştur. İstanbul Verem Mücadele Cemiyeti'nden önce 1923 yılında Dr. Behçet Salih UZ'un girişimleriyle "İzmir Verem Mücadele Cemiyeti-i Hayriyesi" kurulmuş idi. 28 Mayıs 1928 tarihinde ise Sıtma Mücadele Kanunu'na Zeyil çıkarılmıştır.²⁰ Yine kongre akabinde Türk tabiplerini yakından ilgilendiren, kimlerin hangi koşullarda ve hangi şartlarla hekimlik yapabileceğinin belirlendiği 11 Nisan 1928 tarihinde "Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun" ile 21 Mayıs 1928 tarihinde ilaç kullanımını düzenlemek amacıyla "İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar" Kanunu kabul edilmiştir.^{12,21,22}

III. MİLLİ TÜRK TIP KONGRESİ

III. Milli Türk Tıp Kongresi, 17-19 Eylül 1929 tarihleri arasında Ankara TBMM binasında toplanmıştır. 344 erkek, 11 kadın hekim, 17 eczacı, 4 kimyager, 6 refakatçi ve başka mesleklerde olmak üzere 388 kişi katılmıştır.¹² Dönemin Başbakanı İsmet İnönü, Sağlık Bakanı Refik Saydam'dır.¹⁰ M. Kemal Atatürk bu sırada Yalova'da bulunduğu için, M. Kemal Atatürk'e Refik Bey tarafından çekilen telgrafta, Cumhuriyet idarelerinin yüksek feyziyle tekâmül eden bu kongre için himayeyle kongreye şeref veren Gazi paşaya teşekkürlerini iletmiştir.²³

Kongreye gelen Moskova Genel Sağlık Komiserinin tebrik yazısı ile kongre açılmıştır. Bu kongrenin ana konusu; frengi ve kızıldır. Frengi ile ilgili raporlar büyük ehemmiyet taşımakla beraber, bu raporların 3 ana bölümden oluştuğu vurgulanmıştır. Bunlar; seririyat, laboratuvar ve tedavidir. Frengi seririyatı raporunu hazırlayanlardan biri de Hulusi Behçet'tir. En çok tartışılan ve serbest münakaşaların olduğu alandır. Ayrıca, yeni tanınmaya çalışılan kanser konusu da tartışılmıştır.²⁴ 3. Kongre, Harf Devrimi (1 Kasım 1928) sonrasında yapıldığından Türkçe ilk kongre kitabıdır. 1925 yılında çıkarılan "Frengi Tedavi Talimatnamesi" sonrasında, kongrede de görüşülen konular doğrultusunda "Evlenmelerde Muayene Nizamnamesi" ile 12 Ağustos 1931 tarihinde hasta kişilerin bu yolla hastalık bulaştırmaları engellenmeye çalışılmıştır.^{12,25}

IV. MİLLİ TÜRK TIP KONGRESİ

IV. Milli Türk Tıp Kongresi, 22-24 Eylül 1931 tarihleri arasında Atatürk'ün de himayesiyle Ankara Halkevi'nde gerçekleştirilmiştir. Başbakan İsmet İnönü, dönemin Sağlık Bakanı yine Refik Saydam'dır.^{10,12} Kongre üyelerine tüm nakil vasıtaları ve Ankara'daki oteller tanzim edilmiştir. Kongre programında Merck ve Bayer firmalarının sinema gösterimi de yapılmıştır. İsmet Paşa, kongrenin açılış konuşmasında, IV. Kongre'nin açılışının da kendine nasip olmasının mutluluğunu dile getirerek hareket etmiştir. Kongre'ye 396 erkek, 21 kadın hekim olmak üzere toplam 417 kişi katılmıştır.¹²

Kongre'de Hıfzıssıhha Kanunu'ndan bahsedilmiş, şehir ve köylerdeki gıda meseleleri başlıca konular olmuştur. Beslenme, çocuk beslenmesi, süt çocuğu beslenmesi gibi konuların yanında raşitizmle ilgili görüşler bu kongrenin ana konuları içerisinde değerlendirilebilmektedir. Bunun yanında, dönemin bulaşıcı hastalıkları ile ilgili serbest bildirimler de kongrede sunulmuştur.¹²

Kongre sırasında İsmet Paşa ve Refik Bey irat ettikleri nutuklarında, hekimlerin yapacağı işler çok önemlidir, devletin ve memleketin inkişafında hekimlerin edineceği tutumun millet mücadelesinin önemli kısmını kapladığı, bu yüzden ilmin gösterdiği yollar üzerinde sebat ile çalışmanın hekimler için önemli bir görev olduğunu söylemişlerdir.²⁶

V. MİLLİ TÜRK TIP KONGRESİ

V. Milli Türk Tıp Kongresi, 20-22 Ekim 1933 tarihleri arasında Ankara TBMM binasında M. Kemal Atatürk'ün himayesinde, İsmet İnönü'nün Başbakanlığı ve Refik Saydam'ın Sağlık Bakanlığı sırasında toplanmıştır.¹⁰ Sıhhiye vekilinin nutku ile açılan kongreye 511 hekim katılımı olmuştur, bunların 9'u kadındır.^{27,28} Kongrede sağlık vekili Refik Bey, doktorlara ve diğer katılımcılara seslenerek kongreyi açmıştır.²⁹

Refik Bey'in açılış konuşmasından sonra M. Kemal Atatürk ile Büyük Millet Meclisi Reisi Kazım Bey, Başvekil İsmet Bey ve büyük erkânı harbiye reisi Müşir Fevzi Paşa hazaratına riyaset divanınca, kongrenin yüksek tazimlerinin arz edilmesi hakkında verilen takrirler okunmuş ve

alkışlarla kabul edilmiştir.³⁰ Refik Bey, bu kongre mevzularının da diğer kongreler gibi büyük önem taşıdığını, maden sularının tıbbi ve sıhhi ihtiyaçlar için kullanılmasının beşeriyet kadar eski olduğunu, bunlara daha çok önem verilmesinin gerekliliğine vurgu yapmıştır.³¹

İçmeler-kaplıcalar, maden suları, barsak parazitleri gibi konular üzerine yoğunlaşır iken, frengi, felç gibi pek çok ülke gündemini oluşturan sorunlar da kongreye konu olmuştur.¹² Akil Muhtar Bey'in içmeler-kaplıcalar, maden sularıyla ilgili tüm öğleden sonra tartışılacak toplantıya vereceği bildiri, dönemi için basında büyük yankı bulmuştur.³²

VI. MİLLİ TÜRK TIP KONGRESİ

VI. Milli Türk Tıp Kongresi, 7-9 Ekim 1935 tarihleri arasında Ankara'da toplanan kongreye dil devriminin yansımalarıyla "Ulusal Türk Tıp Kurultayı" adı verilmiştir.¹² Atatürk'ün yüksek himayelerinde toplanan kongrenin düzenlendiği sırada Başbakan İsmet İnönü, Sağlık Bakanı ise Refik Saydam'dır.¹⁰

430 kişinin katıldığı kongrede; 3 kimyager, 13 eczacı, 2 diş hekimi, 7 kadın ve 14 yabancı katılımcı dışında kalan kişiler hekimdir. Başbakan'ın bir söyleviyle açılacağı duyurulan VI. Kongre'nin başkanı Sağlık Bakanı Refik Bey'dir.³³ Kongrenin toplanmasının 10. yılı şerefine 10.yıl sergisi düzenlenmiştir. Ayrıca, Soyadı Kanunu'nun çıktığı bu dönemde kongre katılımcılarının bazılarının soyadı aldıkları gözlemlenmiştir.¹²

Kongre açılışında her zaman olduğu gibi dönemin sağlık durumu, geçmiş kongrelerin hedeflerinin değerlendirilmesi ile ilgili açılış konuşması Başbakan İsmet İnönü tarafından yapılmıştır. Kongre'nin gündemi, Toksikomani, uyuşturucu maddeler ve romatizmal hastalıklar üzerinedir. Refik Bey'in de konuşmasında vurguladığı toksikomani hususu büyük önem arz etmektedir. Diğer memleketlere göre bizim memleketin bu hususta daha iyi olduğunu belirten Refik Bey, bu durumdan korkulduğunu ve mücadelenin önemli olduğunu belirtmiştir.³⁴ Toplumsal bir konu olan alkol tüketimi ve alkolizm üzerine de pek çok görüş bildirilmiştir. Kişilerin, ülkemizin tarım bitkisi olan afyondan zarar görmemesi için ülke çaplı geniş ve sert tedbirler alınacağı vurgulanmıştır.¹²

VII. MİLLİ TÜRK TIP KONGRESİ

VII. Milli Türk Tıp Kongresi, M. Kemal Atatürk'ün yüksek himayelerinde Başbakan Celal Bayar'ın katılımı ve Sağlık Bakanlığında ayrılmış olsa da Refik Saydam'ın başkanlığında 17-19 Ekim 1938 tarihleri arasında Ankara'da Halkevleri'nde toplanmıştır.^{10,35} Dönemin Sağlık Bakanı Hulusi Alataş'tır. Cumhuriyet'in 15. yılına denk getirilmek adına bir yıl geç düzenlenen kongreye, bir farklılaşma yaşanarak öjeni konusu damgasını vurmuştur. Yararsız sayılan genlerin üremesini engelleyerek, yararlı sayılan genleri destekleyerek ailelerin, nüfus topluluklarının ya da insanlığın genetik mirasını amaçlayan yöntemler için tedbirler alınması düşünülmüştür. Yetişecek neslin sağlıklı olması açısından genetik geçişli hastalıklar karşısında sadece tıbbi çare olarak sterilizasyon (kısırlaştırma) düşünülmüştür. Akriba evliliklerinin de kusurlu genleri çoğaltmada etkili olduğu belirtilmiştir. Prof. Dr. Ali Esat Birol, Dr. Hazım Tiner, Dr. Abdülkadir Noyan gibi alanlarında uzman hekimlerin önerdiği bir kavram olan öjeni için pek çok tedbir önerilmiştir. Bundan sonra ise muhtelif serbest mevzular etrafında konuşulmuştur.^{12,36} 1921 yılında "evlenmeden önce tıbbi muayene" hakkında meclise sunulan ve kanunlaşan yasa ile bu konunun ülke için önemi ortaya konmuştur. Kongrenin konuları arasında her zamanki gibi dönemin bulaşıcı hastalıklarının yanında, bu kongrede grip ve grip salgınları temel tartışılan ve strateji oluşturulmaya çalışılan konulardan olmuştur.¹²

Kongrenin bir diğer önemli konusunu, Tevfik Sağlam'ın kapanış konuşmasındaki koruyucu sağlık uygulamalarına yönelik konuşması oluşturmuştur.¹²

VIII. MİLLİ TÜRK TIP KONGRESİ

VIII. Milli Türk Tıp Kongresi, 19-20 Ekim 1943 tarihleri arasında Ankara'da toplanan kongre, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün yüksek himayelerinde Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun reisliklerinde Ankara Dil-Tarih Coğrafya Fakültesinde toplanmıştır. Dönemin Sağlık Bakanı ise Hulusi Alataş'tır.^{10,12} Merhum Refik Saydam'ın ruhuna taziz için saygı duruşunda bulunulmuştur. Milli şefin şereflendirdikleri kongrede nutuk veren Sağlık Bakanı, tehditkâr bir şekil alan lekeli tifonun önlendiği

müjdesini vererek konuşmalarına devam etmiştir.³⁷ Kongreye katılım, 538 kişidir. Yaklaşık 12 yabancı hekim bulunmaktadır. II. Dünya Savaşı'ndan dolayı toplanma gecikmiştir. II. Dünya Savaşı sürerken piyasaya sürülen sülfonamidler, insülin, kardiyazol, şok tedavileri, beyin cerrahisi, çeşitli vitaminlerin etkileri, biyoloji ve patoloji alanındaki ilerlemeler kongrenin ana konuları içerisinde yer almaktadır. Ayrıca, safra kesesi hastalıkları, spor hekimliği, obeziteyle mücadelede perhizle birlikte spor ve egzersizin önemi, koruyucu hekimlik çalışmaları, işçi sağlığını koruma gibi konulara yönelimin de arttığı gözlemlenmiştir.¹²

IX. MİLLİ TÜRK TIP KONGRESİ

IX. Milli Türk Tıp Kongresi, 21-23 Ekim 1946 tarihleri arasında İsmet İnönü'nün yüksek himayelerinde Ankara'da toplanmıştır. VIII. Yasama Dönemi'nin Kabine Başkanı Recep Peker hükümeti içinde Sağlık Bakanı bu kez çocuk hekimi Behçet Uz'dur.¹⁰

Kongrenin açılış konuşması, Dr. Hulusi Alataş tarafından kongrenin düzenlendiği Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde yapılmıştır. Kongrenin ana konuları olarak, köy sağlığı ve vitaminlerin fizyolojik ve patolojik etkilerinin seçildiğini belirtmiştir.¹²

Kongrede Dr. Behçet Uz, köy sağlığı ve vitaminler konusunun önemine değindikten sonra, "Milli Sağlık Planı"ndan bahsederek bu sayede pek çok hastalık ve arızalardan kurtulmanın kolay olacağı üzerinde durmuştur.³⁸ Köy sağlığı-hijyeni ve vitaminler ile ilgili bir de sergi düzenlenmiştir. Teknik ve ilaç endüstrisinin de geliştiği, kongre sergilerinden anlaşılabilir. Sergilenenler daha çok bize ait ürünler olup, cerrahi ve kadın doğum konuları da Türkiye Tıp Encümeni Arşivi'nin ilk basımı 1946 yılında çıkarılmıştır. Köy Sağlık Merkezleri'nin açılacağı, çok dağınık hâlde olan köylere sağlık hizmetinin götürülecek olmasının ülkeye ait sağlık problemlerinin çözülmesi için büyük adım olacağı altı çizilmiştir.^{12,38}

1943-1947 yılları arasında ülkemizde ölümlerin %13,5'i verem nedeni ile gerçekleşmiştir. Oranın yüksek olmasından dolayı konu ile ilgili ayrı

bir mücadele yürütülmüştür. Sanatoryumların azlığına her defasında değinen Dr. Behçet Uz, bu mücadelenin her dönemin mücadelesi olduğuna düzenlenen “Verem Savaş Derneği Umumi Kongresi”nde yer vermiş, toplumdan her kesimin bu konuya ayrı bir önem vermesi gerekliliğine vurgu yapmıştır.^{39,40}

X. MİLLİ TÜRK TIP KONGRESİ

X. Milli Türk Tıp Kongresi; Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün himayesinde, Başbakan Hasan Saka ve dönemin Sağlık Bakanı Kemal Beyazıt başkanlığında 4-7 Ekim 1948 tarihleri arasında Ankara'da Halkevi binasında toplanmıştır.¹⁰ 32'si kadın 5'i yabancı olmak üzere 595 hekim ile toplanan kongre açılışına Cumhurbaşkanı da iştirak etmiştir.⁴¹ Kongre konuları arasında kongre sergisi, iş hekimliği, iş sağlığının bilimsel temellerinin oluşturulması gerekliliği, tiroid hastalıkları ve cerrahisi yer almıştır. Kongrenin sonunda alınan karar ile artık kongrelerin 4 gün sürmesi oy çokluğuyla kararlaştırılmıştır. Mikrobiyoloji, cerrahi ve jinekoloji kongreleri de bu kongreyle aynı anda sürdürülmüştür. Ayrıca, Milli Tıp Kongreleri'nde tartışılan konular doğrultusunda dönemin problemlerinden olan sıtma ve sıtma ile mücadeleyle ilgili yılın ilk ayı içerisinde bir “Sıtma Kongresi”de toplanmıştır. 42 vilayet delegesinin de iştirakiyle Ankara'da halkevlerinde, Sağlık Bakanının delegeler ile görüşmesiyle başlayan kongrede, ayrıca Sağlık Bakanı delegelere bir açılış konuşması yapmıştır.^{12,42,43}

Kapanış konuşmasında kongrenin amacını Başbakan Hasan Saka, “*İlimle, yüksek teknikle ve bilhassa pozitif anlayışla bezenmiş olması lazımdır ki istikbale emin adımlarla yürümek kabil olsun.*” şeklinde özetlemiştir.^{12,44}

XI. MİLLİ TÜRK TIP KONGRESİ

XI. Milli Türk Tıp Kongresi, 16-19 Ekim 1950 tarihleri arasında Ankara Dil Tarih-Coğrafya Fakültesinde toplanmıştır. Dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes'tir.⁴⁵ Sağlık Bakanı ise Ekrem Hayri Üstündağ'dır.⁴⁶ Kongreye katılan 715 kişiden 30'u kadın, 6 eczacı, 1 diş hekimi, 3 veteriner, 11'i gayrimüslim olmak üzere geri kalanlar hekimlerden oluşmaktadır.¹²

Kongre açılış konuşması Sağlık Bakanı tarafından yapılmıştır. Sağlık Bakanı, açılış konuşmasında, Birleşmiş Milletler'in İstanbul'da bir “Verem Savaş Tedris ve Tekamül Merkezi” açtığını belirtmiştir. Verem illetinden kurtulmanın önemi üzerinde uzun uzun duran Üstündağ, mevzunun sağlık meselelerinin en başına alınması gerektiğini söylemiştir.⁴⁶ Bu kongrede verem konusu, hem tıbbi hem toplumsal hem de devleti ilgilendiren yönleri ile ele alınmıştır. Bakan tarafından ortalama veremden ölme yaşının 20 olduğu belirtilmiş, vasati ölüm yaşının ise 60 olduğu bildirilmiştir. Veremden ölen bu kişilerin, ölmeseler 40 yıl daha yaşayıp üretebilecekleri üzerine vurgu yapılmıştır.⁴⁶

Kongrede ayrıca; verem ile mücadele, akciğer tüberkülozunun medikososyal kısmı, epidemiyolojisi, hayat şartlarının vereme etkisi gibi konuların yanında “Türk Mikrobiyoloji Kongresi” ile müşterek toplantı düzenlenmiştir. “**Bacillus Calmette-Guerin**” aşısı, uygulandığı, etkileri de değerlendirilmeye çalışılmıştır.¹² Veremle mücadele işinin sadece bir devlet işi değil, devlet ve milletin görevi olduğu vurgulanmıştır.⁴⁶

XII. MİLLİ TÜRK TIP KONGRESİ

XII. Milli Türk Tıp Kongresi, 25-29 Eylül 1952 tarihleri arasında İstanbul Hukuk Fakültesinde Sağlık Bakanı Ekrem Hayri Üstündağ'ın ve Ord. Prod. Dr. Naci Bengisu'nun başkanlığında toplanmıştır. Sağlık Bakanı Üstündağ'ın nutkuyla açılan kongreye; İstanbul şehri adına vali, belediye başkanının yanında Tıp Fakültesi adına Prof. Dr. Ekrem Şerif Egeli de katılmış, birer konuşma yapmışlardır.⁴⁷ 43'ü kadın hekim veya refakatçi 2 veteriner hekim, 3 diş hekimi, 4 eczacı, 2 yabancı ilaç mümessilinden oluşan 547 üye ile toplanmıştır. Kongrenin ilk kez İstanbul'da olduğu gözlemlenmiştir. Bu yüzden çok görkemli bir açılış ile kongreye Sağlık Bakanı, Vali, Belediye Başkanı ve İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanı da katılmıştır.¹² Dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes ve Sağlık Bakanı ise Hayri Üstündağ'dır.⁴⁵

Kongrede temel olarak romatizmal hastalıklar ve çocuk sağlığı konuları yerini almıştır. VI. Kongre'de tartışılan konuların tekrar gündeme alınmasının sebebi, geçen yıllarda bu konuların

daha büyük problemlere sebep olmasındır. Ayrıca, çocuk doğumları, sağlıklı yetişmeleri için gerekli tedbirlerin alınması, süt çocuğu ve bebek ölümlerinin azaltılmasının ehemmiyeti vurgulanmış, okul çağına gelen çocuklarda ise çevre sağlığı ve hijyen konularının önemine dikkat çekilmiştir. Annele- rin, çocukları hasta olduktan sonra değil, olmadan önce koruyucu sağlık uygulamaları için hekime başvurularının teşvik edilmesi görüşülmüştür.¹²

XIII. MİLLİ TÜRK TIP KONGRESİ

XIII. Milli Türk Tıp Kongresi, 27 Eylül-1 Ekim 1954 tarihleri arasında, Sağlık Bakanı Dr. Behçet Uz'un başkanlığında toplanmıştır. Dönemin Cum- hurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Mende- res'tir.⁴⁵ Kongreye 34'ü kadın hekim veya refakatçi, 22 yabancı hekim veya ilaç şirketi temsilcisi, 7 diş hekimi, 2 eczacı olmak üzere 573 kişi katılmıştır. Kongre ilk kez İzmir'de yapılmıştır. Kongrenin İz- mir'de yapılmasının bir nedeni, geçen toplantının ilk kez Ankara dışı olarak İstanbul'da yapılmış ol- ması ve Ankara dışı olmasındaki genel kabul duru- mudur. Kongre, İzmir el-Hamra Sineması ve Halk Eğitim Milli Kütüphanesi'nde düzenlenmiştir. Bunun yanında, Sağlık Bakanı, Denizli kökenli olsa da küçük yaşlardan itibaren İzmir'de ikâmet etmiş ve 10 yıl İzmir Belediye Başkanlığı yapmış bir vekil olmasından dolayı İzmir öncelikli tercihler içinde değerlendirilmiştir. Hekim, devlet ve cemiyet nokta- sından hareketle konular belirlenmiştir. İlaç, alet ve kitap sergisi Halk Eğitim Merkezi bi- nasında açılmıştır. 29 Eylül tarihli Dünya Gazete- si'nden anlaşıldığına göre, kongrede allerji ve hekim-devlet, hekim-cemiyet konuları ele alın- mıştır. Prof. Dr. Ekrem Şerif Egeli'nin başkanlı- ğında yapılan öğleden sonraki oturumda "hekim, devlet, cemiyet" kongrenin başlıca konularını oluş- turmuştur. Kongre ana mevzularından olan medi- kososyal kısmı Prof. Dr. Muhittin Erel tarafından takdim edilmiş; hekim, devlet ve cemiyetin müs- pet ölçüler ve uluslararası görüşler açısından tarif- leri yapılmış, demografik kıymetlerine göre dört sınıfa ayırıldığı cemiyete karşı olan durumlarını izah etmiştir.⁴⁸ Hekimlerin, toplum içinde sanatını icra ederek hayatını sürdüren birer kişi olarak kendine- mesleğine olduğu kadar topluma karşı da büyük so-

rumlulukları olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, Egeli'ye göre, hekimlik kararları kesin hükümlere bağlı ol- madığından hekime verilecek cezalar da kesin ce- zalara tabi tutulamazlar. Ceza almaktan korkan hekimin, kurtarılması zor olan hastalara yaklaşı- maktan çekineceği, bunun da hastanın hayatına mal olabileceği tehlikesiyle karşı karşıya kalmasına sebep olacağı vurgulanmıştır. Böyle bir yaklaşım hekimliğin de ilerlemesine engel olmaktadır. Bu gibi problemleri önleyebilmek adına hekim so- rumluluklarının açıkça belirlenmesi gerekliliğini doğurmuştur. Toplum ve cezalar baskısı altında olan hekimin, beklenen olumlu gelişmelere sebep olamayacağı belirtilmiştir.¹²

XIV. MİLLİ TÜRK TIP KONGRESİ

XIV. Milli Türk Tıp Kongresi'nde, Dönemin Cum- hurbaşkanı Celal Bayar, Başbakanı Adnan Mende- res ve Sağlık Bakanı Nafiz Körez'dir.⁴⁵ 28 Eylül-2 Ekim 1956 tarihleri arasında toplanan kongre İz- mir'de yapılmıştır. Dünya Gazetesi'nin 29 Eylül ta- rihli haberine göre açılış çok ilgi görmüştür.⁴⁹ 39 kadın, 13 yabancı hekim veya ilaç temsilcisi, 2 ec- zacı, 3 diş hekimi adının kayıtlı olduğu toplam 505 kişinin katıldığı kongre sonrasında, 1960 yılında çı- karılan "Deontoloji Nizamnamesi" ile birlikte taba- bet icrasının modern esaslara bağlandığı, modern esaslara yürütülmek istendiği de görülmektedir.

Nafiz Körez, kongre sayesinde ülkenin sağlık problemlerinin yerinde görüşüldüğü bir durumun oluştuğunu belirtmiş, Türkiye Tıp Encümeni'nin bundaki katkılarına değinmiştir. Kongrenin ana konularının ateroskleroz (atardamarların içinde yağ bulunan plakların birikmesi) ve Türk hekimi- nin sosyal durumu ile ilgili olduğu belirtilmiştir. Türk hekiminin içinde olduğu sosyo-ekonomik durum, geçim sıkıntısı, serbest hekimlerin sıkıntı- ları, hekimlerin yurt dışına gitme istekleri, neden- leri ve çözümleri hakkında akıl yürütülmüştür. Kongrede ilgi çeken konulardan biri de yukarıdaki sorunlar doğrultusunda, kendi hekim olan bir kişi- nin söz alarak yaptığı konuşmadır. Buna göre, "*Kendi dertli olan bir kitle, başkasının dertine deva olabilir mi?*" sorusunu kalabalığa yönlendiren he- kimin söyledikleri büyük yankı uyandırmıştır.^{12,50} Tıp eğitiminden hoşnut olunmadığı, Batı'nın iler-

lemesine ayak uydurulmasının gerekliliği üzerinde de durulmuştur.^{12,50}

Kongrede önemli ilmi konular içerisinde; akciğer kanseri, kalp hastalıkları ve tedavi usulleri, medikososyal mevzu olarak da Milli Sağlık Planımız nasıl olmalıdır konuları müzakere edilmiştir. Söz alan bir hekim, bundan iki sene evvel Dr. Behçet Uz tarafından hazırlanan plana atf yapmış ve örnek alınması olduğunu belirtmiştir.⁵⁰

XV. MİLLİ TÜRK TIP KONGRESİ

XV. Milli Türk Tıp Kongresi, 28 Eylül-2 Ekim 1958 tarihleri arasında Ankara Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesinde toplanmıştır. Sağlık Bakanı Lütfi Kırdar Başkanlığında toplanan kongre sırasında dönemin Başbakanı Adnan Menderes'tir.⁴⁵ Açılış töreni, Başbakan Adnan Menderes, İçişleri Bakanı Namık Gedik, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Lütfi Kırdar ve milletvekilleri, basın mensupları ve davetli halk kalabalığının da katılımıyla gerçekleşmiştir. Açılış konuşmasını Sağlık Bakanı gerçekleştirmiş, 33 yıl önce ilki gerçekleşen ve gelenekleşen bu toplantılara vurgu yapmıştır. Türkiye Tıp Encümeni başkanı Ord. Prof. Dr. Ekrem Şerif Egeli'nin de konuşmasının ardından anıtkabir ziyaret edilmiş, kongre dolayısıyla "Tıbbi yayın, müstahzarlar ve alet sergisi" açılışı da Başbakan tarafından gerçekleştirilmiştir.⁵¹ Kongreye 38 kadın, 9 yabancı hekim olmak üzere 458 kişi katılmıştır. Kongrede o günkü şartlar altında dünyadaki konum ile kıyaslandığında Türk devletinin sağlık politikasının ne olması gerektiği görüşülmüştür. Bunlar dışında, son yıllarda önemli derecede artan akciğer kanseri vakaları, kalp hastalıkları ve cerrahisi de kongrenin önemli konuları içerisinde yer almaktadır.^{15,51} Kalp cerrahisine olan ihtiyaç sonrasındaki kardiyovasküler hastalıkların toplumda çok sık görülmesi üzerine bu konulara ağırlık verilmekle beraber; medikososyal konular, sağlık programlarının nasıl olması gerekliliği üzerine konular ve tıpta sosyal realite konularına da değinilmiştir.^{12,51} Özellikle kongrenin 3. gününe, "Türkiye Sağlık Planı nasıl olmalıdır?" konusu damgasını vurmuştur. Hazırlanan raporda; Türkiye'de 10.938 hekim bulunduğu, buna rağmen bunların çoğunun şehirlerde toplandığı, bu durumun kırsaldaki personele büyük yük

getirdiği, sağlık hizmetinde plan programlı hareket etmenin ne kadar öneme haiz olduğu belirtilmiştir.⁵²

Okunan rapor sonrasında CHP Adana Milletvekili Suphi Baykam, Sağlık Bakanlığının Türkiye'de tedavi edici ve koruyucu hekimliğin artık hizmetlerini karşılayamaz hâle geldiğinin, malzeme-ilaç ve hastane buhranının hat safhada olduğunun, Sağlık Bakanlığının yarıya yakın kadrosunun boş olduğunun, yüzlerce kaza merkezlerinin hekimsiz ve eczanesiz olduğunun, artan hayat pahalılığında sağlık personelinin yoğun bir şekilde etkilendiğinin altı çizilmiştir.⁵³ Yeni sağlık planında önemle üstünde durulması gereken konunun ise "Hekimliğe cazibesinin iade edilmesinin olduğu" belirtilmiştir.⁵²

XVI. MİLLİ TÜRK TIP KONGRESİ

XVI. Milli Türk Tıp Kongresi, Sağlık Bakanı Ragıp Üner'in Başkanlığında 26-29 Eylül 1960 tarihleri arasında Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde toplanmıştır. Dönemin Cumhurbaşkanı ve Başbakanı Cemal Gürsel'dir.⁴⁵ Kongre'ye 42 kadın, 8 yabancı olmak üzere 516 hekim katılmıştır. Kongreye Eczacıbaşı, İbrahim Etem, Pfizer, Sandoz, Lepetit, Türk Hoechst, Abbott, Laroshe, Bayer, Squibb, Lederle, Geigy, Haver, Türk Farma ve Faruk Komili katılmıştır. Dil Tarih Coğrafya Fakültesi konferans salonunda gerçekleştirilen kongrede, "Tababetin Sosyalleştirilmesi Kanununun" başbakanlığa verilmek üzere olduğu belirtilmiştir.¹² Milli Birlik Komitesi başkanı Küçük Sami tarafından; 1. Dönem, 5. Cilt 71. Birleşim içerisinde görüşülen "Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun" tasarısı ve Sosyal İşler Komisyonu raporu sırasında Suphi Gürsoytrak tarafından mecliste şu açıklamalar yapılmıştır. "*Hazırlığımız üç ay kadar sürmüştür. Bidayette bu fikir ortaya atıldığı zaman, Sağlık Bakanı ve Müsteşarı Nusret Bey'le konuşuldu ve bu iş için bir heyet teşkil edildi. Sağlık Şûrası toplandı, onların da fikri alındı. Yabancı memleketlerin tecrübelerinden ve tatbikatından da istifade edilerek bu tasarı olgunlaştı ve huzurunuzda geldi. Bu husus, ayrıca tıp kongresinin tasvibinden de geçmiştir. 15 senelik bir zamana göre planlanmıştır. Bidayette 3 sene seçilecek: bir bölgede tecrübe safhası geçire-*

cektir. Üç ayrı bölge seçmiş bulunuyoruz. Bunlardan biri, Trakya'dır. Buranın 74 milyon civarında bir mâli portesi vardır. Bu miktar biraz daha düşürülebilir. İkinci bölge Doğu'da, Erzincan, Kars, Adıyaman, Bingöl, Elazığ, Erzincan, Malatya Bölgesi, pilot bölge olarak seçilmiş bulunmaktadır. Bu plan kabul edilecek olursa bunun malî portesi 133 milyon civarındadır. Üçüncü pilot bölge olarak üç vilayet alınmıştır. Batı'da Tekirdağ, Orta Anadolu'da Çankırı, Doğu'da, Elazığ. Her vilayetlerde bu plan tatbik edilecek olursa malî portesi 60 milyon civarındadır." Kongre'de konuşulan ve aynı dönemde mecliste görüşülen bu kanun tasarısının kabul tarihi 05 Ocak 1961 ve Resmi Gazete'de yürürlüğe girme tarihi ise 12 Ocak 1961'dir.⁵⁴

Bu kongrenin ana konusu; su, elektrolit bozuklukları ve rehabilitasyon konularıdır. Fizik tedavinin tarihçesi ve önemi üzerinde durulmuştur.¹²

XVII. MİLLİ TÜRK TIP KONGRESİ

25-29 Eylül 1962 tarihleri arasında, İstanbul Fen Edebiyat Fakültesinde, Sağlık Bakanı Yusuf Azizsoğlu Başkanlığında toplanmıştır. Dönemin Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, Başbakanı ise İsmet İnönü'dür.⁴⁵ Kongre'ye 329 kişi katılmıştır, 14'ü civar illerdeki yabancı hekim ve ilaç şirketi temsilcileri, 1'i eczacı, 25'i ise kadın hekimdir. Neredeyse 1925 yılından bu yana iki yılda bir toplanan bu kongrelerin önemiyle açılan kongre, psikosomatik hekimlik ve dönemin muzdarip olduğu lepra ile mücadele konularına odaklıdır. Sosyal olarak kongrede halk sağlığı eğitimi, hekimlikte ihtisas meselesi gibi konular tartışılmıştır. Bu kongrenin ana konusu olan psikosomatik hekimlik, günümüzün yaygın kavramları içerisinde gösterilebilmektedir. Kongrede ayrıca ihtisas konuları tartışılmıştır. Kabul edilen "Sağlıkta Sosyalizasyon Kanunu" ve onun ışığında halk sağlığı bir ihtisas alanı olarak önem kazanmıştır.⁵⁵ Bu doğrultuda, 1963 yılında Hacettepe Üniversitesi bünyesinde Toplum Hekimliği Enstitüsü ve Toplum Hekimliği Bölümleri kurulmuştur. Koruyucu hekimlik uygulamalarına olan ilginin yoğunlaşması ile birlikte ortaya çıkan toplum hekimliğinin; tedavi edici, koruyucu ve sosyal hekimlik bütünleyici yapısıyla ilgi çekmekte olduğu belirtilmiştir.¹²

XVIII. MİLLİ TÜRK TIP KONGRESİ

XVIII. Milli Türk Tıp Kongresi, 20-23 Eylül 1964 tarihleri arasında Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde toplanmıştır. Dönemin Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, Başbakanı ise İsmet İnönü'dür.⁴⁵ Sağlık Bakanı Kemal Demir Başkanlığında toplanan kongreye 1'i eczacı, 19'u kadın hekim olmak üzere 247 kişi katılmıştır. "Türkiye Tıp Encümeni"nin adı "Türkiye Tıp Akademisi" olarak değiştirilmiştir. Şatafatsız bir cemiyet olan akademinin gündemini her zaman bu şekilde belirlediğinin, çözümlerinde sadelik yolunu tutmuş olduğunun altı çizilmiş, ilaç firmalarının da sergi açması ile beraber bu kongrenin gündemi belirlenmiştir.⁵⁶ Kongrenin ana konusu, çocuk felcinin sebepleri ve çokluğu üzerinedir. Ayrıca aşı kampanyalarının düzenlenmesi, sürdürülmesi de önemli konular arasında yer almaktadır. Mediko-sosyal konu olarak tıp eğitimine değinilmiştir. Polimiyelit, hipertansiyon ve ülkemiz ölümlerinin büyük kısmının sebebi olan trafik kazaları ve kolesterol yüksekliği, beslenmenin önemi, perhizler üzerinde tartışılmış; tıp eğitimi konularında raporlar düzenlenmiş, alınacak önlemler tartışılmıştır. Katılımın en az olduğu kongredir. Hekim-devlet-toplum ilişkisi de üzerinde tartışılan konudur. Ülkemizdeki çocuk felci hastalığı, hastaların durumu ve yapılan aşılama kongrede sunularak vaka tespitine gidilmiştir.¹²

XIX. MİLLİ TÜRK TIP KONGRESİ

XIX. Milli Türk Tıp Kongresi, 25-29 Eylül 1966 tarihleri arasında İzmir'de toplanmıştır. Başkanlığı Sağlık Bakanı Edip Somunoğlu tarafından yürütülmüştür. Kongreye 2'si eczacı, 52'si kadın hekim olmak üzere 537 üye katılmıştır. Dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Başbakanı ise Süleyman Demirel'dir.⁴⁵ Medikal ve medikososyal davalara devamlı ışık tutan, sağlık hizmetlerinin gelişmesinde etkili olan bir politikanın izlenmesinin yolunun çizildiği bu kongrelerin yararları, açılış konuşmasında Sağlık Bakanı tarafından tekrar belirtilmiştir. Erzurum Tıp Fakültesinin açılması bu döneme denk geldiğinden, bu açılan fakültelerin memnuniyeti ve oluşturacakları yararları da uzun uzun değinilmiştir.¹²

Bulaşıcı hastalıklarla mücadele edilmesi kararlaştırılmış, kolera ve onun gibi çeşitli bulaşıcı barsak enfeksiyonlarına karşı tedbirler alınması, çevre sağlığı şartlarının iyileştirilmesi, ıslah ve kontrolü ile halkın sağlık eğitimine önem verilmesi kararlaştırılmıştır. Kolera aşısı eğitiminin verilmesi, hizmet içi eğitimlerin sağlanması konularına ağırlık verilmek üzere, çağın hastalığı kanser konuları ele alınmıştır.¹² Kongrenin son gününde ihtiyarlık ve nüfus planlaması konusu ele alınmıştır. Doç. Dr. Kenan Gürtan'ın kongreye sunduğu tebliğde, Türkiye'deki yaşlı erkeklerin %83'ünün çalıştığını açıklamıştır. Meslektaşlarının ihtiyarlığı bir öcü gibi anlattığını, oysa ihtiyarlığın her şeyden önce psikolojik olarak başladığını ifade etmiştir. Bu yüzden de ihtiyarlık konusunu biyolojik yönden ele alıp çözmeye çalışmanın çok gereksiz bir durum olduğunu ifade eden Prof. Dr. Rasim Adasal da ihtiyar olmanın kötü olduğunu söylemenin insafsızlık olduğunu belirtmiş, "İhtiyar olsam da gönlüm tazedir." demiştir.⁵⁷ Bir yıldan fazla süredir faaliyette olan nüfus planlaması teşkilatı da değerlendirilmiştir. 122 ilçe merkezinde toplam 181 nüfus planlaması merkezi faaliyete açılmıştır.

İlk kez üçüncü kongrede tartışılmış olan kanser olgusunun bu kongre için önem arz ettiğini söylemek mümkündür. 1955-1960 yılları arasındaki yoğun nüfus artışı, nüfus planlaması konusunu gündeme getirmiştir. Bu kongrede nüfus planlaması içerisinde aile planlamasının ele alınmasının sebebi olarak bilimin ilerlemesiyle yaşama seviyesi, hastalıklardan korunma ve yaşam süresinin uzaması sonucu ortaya çıkan yeni problemler gösterilebilmektedir.

XX. MİLLİ TÜRK TIP KONGRESİ

XX. Milli Türk Tıp Kongresi, Sağlık Bakanı vekili, Devlet Bakanı Hüsamettin Atabeyli'nin başkanlığında 23-27 Eylül 1968 tarihleri arasında İstanbul'da toplanmıştır. Dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Başbakanı ise Süleyman Demirel'dir.⁴⁵ Kongreye 300 hekim katılmıştır. 37'si kadın, 7 refakatçi kadının adıyla birlikte 307 üye kongre listesinde bulunmaktadır. Kongrede pek çok ilaç firması sergi düzenlemiştir. Türkiye'de hekimlik mevzuatının tartışıldığı kongrenin diğer ko-

nularını, ayrıca bir önceki kongrede tartışılan şok, fertilité ve sterilite'dir. Türkiye'de hekimlik sorunları, sağlık idaresindeki modern eğilimler, "şok"un tanımı, şok tedavisi nasıl yapılır, konularına da değinilmiştir. Organ nakillerinin tıbbi ve hukuki problemlerinin yapılan panelde tartışıldığı dikkat çekmektedir.¹² 24 Eylül tarihli gazete haberine bakıldığında, "Koruyucu hekimlikte mevzuat sorunlarının" gündemin önemli bir kısmını içerdiği görülmektedir. Dr. Osman Yaşar, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'ndaki eksikliklere değinmiş, hava kirliliği ile bu kanunda hiçbir madde bulunmamasını özellikli bir şekilde uyarmıştır. Ayrıca, halkın yetersiz beslenmesinin gıda madde fiyatlarından kaynaklandığını belirtmiş, Bakanlığın bu maddeler ve kontrolüyle ilgilenmesi gerekliliği üzerinde yoğunlaşmıştır. Ayrıca, bu kanundaki ceza hükümlerinin de yetersizliği vurgulanmıştır.⁵⁸

Kongreye katılan bir diğer isim Hacettepe Üniversitesi Toplum Hekimliği profesörü Nusret Fişek, sosyalizasyondaki aksaklıkların sebeplerini şöyle açıklamıştır. Bu sebeplerden ilki, para ve nüfusu ile hekimlerden ve devletin sağlık tesislerinden kolaylıkla yararlanan bir zümrenin, diğer vatandaşlar gibi hastanelerde sıra bekleme korkusudur. Bu kesimin bu eşit yararlanım ile bilinçli mücadele ettiğini belirtmiştir. İkincisi ise doktorlardır. Bazı mütehasıs hekimlerin sosyalizasyon bölgelerinde ocak hekimleri ile beraber çalışmak ve onlara izahat vermek konusunda isteksiz olduklarını belirtmiştir. Muayenehanenin verdiği güveni kaybetmeme arzusu ve hastaneleri muayenehane hastaları için kullanma alışkanlığı da sayılacak diğer sebepler içerisinde yer almaktadır.⁵⁸

SONUÇ

Tablo 1'de açıkça görüldüğü üzere, 1925 yılından 1968 yılına kadar belli aralıklarla düzenlenen ve dönemin sağlık problemlerine göre toplanan Milli Türk Tıp Kongreleri, ülkenin içinde bulunduğu olağanüstü durumlar dışında düzenli toplanan yapısıyla Cumhuriyet'in ilk yıllarında sağlık hizmetlerinin en yararlı ve gelişmeye açık bir şekilde ilerleyebilmesi için sağlık politikalarını oluştur-

TABLO 1: 1925-1968 yılları arasında düzenlenen Milli Tıp Kongreleri'nin tartışıldığı konular ve yasal düzenlemeler açısından tasnifi.

Kongre adı	Kongrede tartışılan sağlık konuları	Düzenlenen sağlık mevzuatı
I. Türk Milli Tıp Kongresi 1-3 Eylül 1925, Ankara	-Sıtma, frengi, trahom, verem ile mücadele -Nüfusu artırıcı politakalar -Hemşire-ebe eğitimi -Çocuk ölümlerinin azaltılması	Sıtma Savaş Kanunu (13 Mayıs 1926) Sular Hakkında Kanun (28 Nisan 1927)
II. Türk Milli Tıp Kongresi 11-13 Eylül 1927, Ankara	-Trahom ve verem ile mücadele	İzmir Verem Mücadele Cemiyeti-Hayriyesi-1923 yılında kurulmuş 28 Mayıs 1928 yılında Sıtma Mücadele Kanununa Zeyil çıkarılmıştır İstanbul Verem Mücadelesi Cemiyeti 1927'de kurulmuştur. Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun-1 Nisan 1928 İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanunu-21 Mayıs 1928
III. Türk Milli Tıp Kongresi 17-19 Eylül 1929, Ankara	Frengi ve kızıl ile mücadele	Evlenmelerde Muayene Nizamnamesi-21 Eylül 1931
IV. Türk Milli Tıp Kongresi 22-24 Eylül 1931, Ankara	Beslenme, şehir ve köylerdeki gıda sorunları	
V. Türk Milli Tıp Kongresi 20-22 Ekim 1933, Ankara	Maden sularının tıbbi ve sıhhi ihtiyaçlar için kullanılması	
VI. Türk Milli Tıp Kongresi 7-9 Ekim 1935, Ankara	Toksikomani, uyuşturucu maddeler, romatizmal hastalıklar	
VII. Türk Milli Tıp Kongresi 17-19 Ekim 1938, Ankara	Öjeni konusu Dönemin bulaşıcı hastalıklarının yanında grip ve grip salgınları ile mücadeleler	
VIII. Türk Milli Tıp Kongresi 19-20 Ekim 1943, Ankara	II. Dünya Savaşı sürerken piyasaya sürülen sülfonamidler, insülin, kardiyazol, şok tedavileri Beyin cerrahisi, Çeşitli vitaminlerin etkileri Safra kesesi hastalıkları Spor hekimliği Obeziteyle mücadelede Diyet, spor ve egzersizin önemi Koruyucu hekimlik çalışmaları İşçi sağlığını koruma	
IX. Türk Milli Tıp Kongresi 21-23 Ekim 1946, Ankara	Köy sağlığı Vitaminlerin etkileri	
X. Türk Milli Tıp Kongresi 4-7 Ekim 1948, Ankara	İş hekimliği Tiroid hastalıkları ve cerrahisi	
XI. Türk Milli Tıp Kongresi 16-19 Ekim 1950, Ankara	Verem ile mücadele BCG aşısı, uygulaması, etkileri	Verem Savaş Tedris ve Tekâmül Merkezi açılmıştır
XII. Türk Milli Tıp Kongresi 25-29 Eylül 1952, İstanbul	Romatizmal hastalıklar Çocuk sağlığı, bebek ölümleri Çevre sağlığı ve hijyen Koruyucu sağlık hizmetleri	
XIII. Türk Milli Tıp Kongresi 27 Eylül-1 Ekim 1954, İzmir	Allerji Hekim-devlet-cemiyet ilişkisi	
XIV. Türk Milli Tıp Kongresi 28 Eylül- 2 Ekim 1956, İzmir	Ateroskleroz Tıp eğitiminin iyileştirilmesi Akciğer kanseri Kalp hastalıkları	Deontoloji Nizamnamesi 13 Ocak 1960

devamı...→

TABLO 1: *devamı.*

Kongre adı	Kongrede tartışılan sağlık konuları	Düzenlenen sağlık mevzuatı
XV. Türk Milli Tıp Kongresi 28 Eylül- 2 Ekim 1958, Ankara	Akciğer kanseri Kalp hastalıkları ve cerrahisi Türkiye sağlık planı	
XVI. Türk Milli Tıp Kongresi 26-29 Eylül 1960, Ankara	Su, elektrolit bozuklukları ve rehabilitasyon konuları Fizik Tedavinin tarihçesi ve önemi	Tababetin Sosyalizasyonu Kanunu-12 Ocak 1961
XVII. Türk Milli Tıp Kongresi 25-29 Eylül 1962, İstanbul	Psikosomatik hekimlik ve lepra ile mücadele Halk sağlığı eğitimi, hekimlikte uzmanlık	1963 yılında Hacettepe Üniversitesi bünyesinde Toplum Hekimliği Enstitüsü ve Toplum Hekimliği bölümleri kurulmuştur
XVIII. Türk Milli Tıp Kongresi 20-23 Eylül 1964, Ankara	Çocuk felci ve aşı kampanyaları Tıp eğitimi Poliomiyelit, hipertansiyon Trafik kazaları ve kolesterol yüksekliği Beslenmenin önemi, diyet	"Türkiye Tıp Encümeni"nin adı "Türkiye Tıp Akademisi" olarak değiştirilmiştir
XIX. Türk Milli Tıp Kongresi 25-29 Eylül 1966, İzmir	Kolera, sindirim sistemi enfeksiyonları İhtiyarlık ve nüfus planlaması Aile planlaması	
XX. Türk Milli Tıp Kongresi 23-27 Eylül 1968, İstanbul	Şok, fertilité ve sterilite konuları Yetersiz beslenme Koruyucu hekimlikte mevzuat sorunları	

mayı öncelikli olarak hedeflemiş çok kıymete değer bir özellik göstermektedirler. Düzenlenen bu kongreler sayesinde hükümetin ve bakanlığın sağlık politikalarını belirlerken, hekimlerin ortak görüşlerini önemseydiği görülmektedir. Hekimlerin sağlık politikalarının belirlenmesinde etkili kılınmaya çalışılması da Sağlık Bakanlığının işleyişini gözler önüne sermesi açısından büyük önem taşımaktadır.

İlk kongreden itibaren, kongrelerin başkanlarının Sağlık Bakanı olduğunun gözlemlenmesi, kongrelerin politik de bir önem taşıdığına dikkatleri çekmiştir. Tartışılan konular doğrultusunda, ülkenin sağlık gündeminin belirlenmesi de ayrıca kongrelere olan ilginin artmasına sebep olur iken; kongre konularının sadece tartışmada kalmadığı, çözümler üretilirken dikkate alındığı kongreler sonrasındaki düzenlemelerden anlaşılabilir. Hekimlerin ve katılımcı diğer sağlık personelinin tespitleri sayesinde ülkemizde hangi alanda problemler olduğu, sağlık ile ilgili kanun, talimatname ve tüzüklere ihtiyaç duyulduğu da ortaya çıkmakta, geneli kapsayan bir politikanın izlenmesine sebebiyet vermektedir.

Son kongreye kadar bulaşıcı hastalıklara vurgu yapılmış, bulaşıcı hastalıkların ülkenin geleceği için tehdit oluşturduğuna dikkat çekilmiştir. Bulaşıcı hastalıklarla mücadele için ortak bir program iz-

lenmesinin amaçlandığı kongre katılımcılarının görüşleri, ülkenin sıhhatli bir gelecek inşa etme gayretinin göstergesidir. Bulaşıcı hastalıklarla mücadele konusunda sadece teoride değil, pratikte de pek çok adım atılmış, açılan sanatoryum, dispanserlerin yanında bulaşıcı hastalıklara özgü tedbirlerin yer aldığı mevzuat düzenlemeleri de konunun ehemmiyetine vakıf bir yaklaşım sergileyen hükümet yaklaşımı olarak gösterilebilmektedir. Kongrede tartışılan konular, ülkenin dört bir yanından katılan hekimler sayesinde çeşitlilik gösterirken, ülkenin genel durumunu göstermesi açısından da önem taşımaktadır.

Hekimlerin ve katılımcı diğer sağlık personelinin tespitleri sayesinde ülkemizde hangi alanda problemler olduğu, sağlık ile ilgili kanun, talimatname ve tüzüklere ihtiyaç duyulduğu da ortaya çıkmakta, geneli kapsayan bir politikanın izlenmesine sebebiyet vermektedir.

Türkiye Tıp Akademisi Derneği kapsamında, 1968 yılından sonra tıpta uzmanlaşma ile birlikte

her ihtisas alanı kendi kongrelerini yapmaya devam etmiştir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin

çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Hülya Öztürk, Nilüfer Demirsoy; **Tasarım:** Hülya Öztürk, Nilüfer Demirsoy; **Denetleme/Danışmanlık:** Hülya Öztürk, Nilüfer Demirsoy; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Hülya Öztürk, Nilüfer Demirsoy; **Analiz ve/veya Yorum:** Hülya Öztürk, Nilüfer Demirsoy; **Kaynak Taraması:** Hülya Öztürk, Nilüfer Demirsoy; **Makalenin Yazımı:** Hülya Öztürk, Nilüfer Demirsoy; **Eleştirel İnceleme:** Hülya Öztürk, Nilüfer Demirsoy.

KAYNAKLAR

- Aydın E. Dünya ve Türk Tıp Tarihi. Ankara: Güneş Kitabevi; 2006. p.260-4.
- Turan N. Türkiye Sağlık Hizmetleri ve Sağlık Sorunları, Temel Sorunlar. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; 2004. p.4-10.
- Kökcü AT. [Health policies of the Republican Period in Turkey: review]. Türkiye Klinikleri J Med Ethics 2014;22(3):98-105.
- Aydın E. [Health organization in the Republican Period]. Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları V 1999;140-54.
- Özpekan M. [Health policy of the republic of Turkey in accordance with the minutes of the Turkish parliament (Part II)]. Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları 2002;168-274.
- Türkiye Tıp Akademisi. Dünden Bugüne Türkiye Tıp Akademisi. İstanbul: Türkiye Tıp Akademisi Yayınları; 2010/3. p.79.
- Türkiye Tıp Akademisi İnternet Resmi Sitesi.
- Aydın E. Atatürk ve Türkiye'de Sağlık Hizmeti. Ankara: V. Türk Tıp Tarihi Kongresi Bildirileri Kitabı; 1998. p.117.
- Akşam Gazetesi. 21 Ocak 1948. p.1.
- TBMM Albümü, 1920-2010. 1. Cilt: 1920-1950. Ankara: TBMM Basın Halkla İlişkiler Yayınları; 2010. p.69-126.
- Akşam Gazetesi, 1-3 Eylül 1925. p.1-7.
- Arikan A. [National Turkish Medical Congresses (1923-1968) and Turkey effects on health policy]. İstanbul: Türkiye; İstanbul Üniversitesi Yayınları; 2005. p.10-12, 25-35.
- Bulut A. [The history of health care feform in Turkey]. Avrupa'da ve Türkiye'de Sağlık Poli-
tikaları. 1. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları; 2007. p.113.
- Ege R. Türkiye'nin Sağlık Hizmetleri ve İşmet Paşa. Ankara: İnönü Vakfı Yayınları; 1999. p.11-3, 15, 26-7.
- Akşam Gazetesi, 1-3 Eylül 1925. p.1-7.
- Özaydın Z. [Republican period medicine]. Tıp Tarihi ve Tıp Etiği Ders Kitabı. İstanbul: İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları; 2011. p.187-95.
- Akdur R, Doğan F. 3. Ulusal Tıp Günleri Açılış Konuşması. A.Ü. Tıp Fakültesi Halk Sağlığı A D Erişim: 2 Ekim 2015.
- TBMM Tutanak Dergisi Kanunlar Cilt 4. 2. Dönem 10. Cilt 2. Birleşim-p.15. 1926.
- Tuğluoğlu F. [Malaria control in Turkey (1924-1950)]. Türkiye Parazitoloj Derg 2008;32(4): 351-9.
- Öztürk H, Sayılığil Ö. A physician and a politician: Dr. Behçet Uz and his health policies. İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast Dergisi 2017;7(2):77-85.
- Gürkan M. [The propaganda activities of İzmir society of fight against tuberculosis during the early years of the republic]. İzmir Göğüs Hastanesi Dergisi 2013;27(2): 1-6.
- TBMM Tutanak Dergisi. Kanunlar, Kanunlar Dergisi. Cilt 6. 3. Dönem. 3. Cilt. 54. Birleşim. p.63.
- TBMM Tutanak Dergisi. Kanunlar, Kanunlar Dergisi. Cilt 6. 3. Dönem. 4. Cilt. 75. Birleşim. p.131.
- Akşam Gazetesi. 21 Eylül 1929. p.1-7.
- Akşam Gazetesi. 18 Eylül 1929. p.1.
- TBMM Tutanak Dergisi. Kanunlar, Kanun No: 1353. 3. Dönem. 5. Cilt. 1. Birleşim. p.7.
- Anadolu Gazetesi. 23 Eylül 1933. p.1-7.
- Akşam Gazetesi. 22 Ekim 1933. p.1.
- Anadolu Gazetesi. 23 Ekim 1933. p.1.
- Akşam Gazetesi. 21 Ekim. p.2.
- Akşam Gazetesi. 22 Ekim 1933. p.1.
- Anadolu Gazetesi. 23 Ekim 1933. p.1-7.
- Akşam Gazetesi. 20 Ekim 1935. p.2.
- Ulus Gazetesi. 7 Ekim 1935. p.1-5.
- Ulus Gazetesi. 17 Ekim 1938. p.1.
- Ulus Gazetesi. 17-19 Ekim 1938. p.1.
- Tan Gazetesi. 19 Ekim 1943. p.1.
- Son Posta Gazetesi. 21 Ekim 1946. p.1-7.
- Akşam Gazetesi. 23 Şubat 1955. p.2.
- Cumhuriyet Gazetesi. 5 Ocak 1948. p.4.
- Vatan Gazetesi. 5 Ekim 1948. p.1.
- Cumhuriyet Gazetesi. 3 Ocak 1948. p.1.
- Akşam Gazetesi. 6-7-8 Ocak 1948. p.1.
- Cumhuriyet Gazetesi. 24 Ekim 1948. p.3.
- TBMM Albümü, 1920-2010, 2. Cilt: 1950-1980. Ankara: TBMM Basın Halkla İlişkiler Yayınları; 2010. p.537-610.
- Vatan Gazetesi. 16-17 Ekim 1950. p. 1-7.
- Akşam Gazetesi. 26 Eylül 1952. p.1.
- Dünya Gazetesi. 29 Eylül 1954. p.1, 7.

49. Dünya Gazetesi. 29 Eylül 1956. p.1-5.
50. Dünya Gazetesi. 30 Eylül 1956. p.1-5.
51. Dünya Gazetesi. 30 Eylül 1958. p.1-7.
52. Dünya Gazetesi. 2 Ekim 1958. p.1-7.

53. Dünya Gazetesi. 28 Eylül 1958. p.1-7.
54. TBMM Tutanak Dergisi. Kanunlar, Milli Birlik Komitesi. 1. Dönem. 5. Cilt. 71. Birleşim. p.15.
55. Resmi Gazete (12.01.1961/10705) 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi

- Hakkında Kanun; 1961.
56. Akşam Gazetesi. 1957. p.3.
57. Cumhuriyet Gazetesi. 30 Eylül 1966. p.1-7.
58. Cumhuriyet Gazetesi. 24 Eylül 1968. p.1-7.